

QUẢN LÝ QUẦN THỂ DI TÍCH ĐỀN CAO DI TÍCH LỊCH SỬ QUỐC GIA XỨ ĐÔNG

I TRẦN NGỌC HOA

Email: hoaditichchilinh@gmail.com

Ban Quản lý Di tích Chí Linh, Tp. Hải Dương, tỉnh Hải Dương

THE MANAGEMENT OF THE CAO TEMPLE RELIC COMPLEX – A NATIONAL HISTORICAL RELIC OF THE EAST

TÓM TẮT

Quần thể di tích đền Cao là di tích lịch sử, gắn liền với chiến công chống giặc Tống xâm lược vào thế kỷ thứ X. Trải qua nhiều thời gian, từ khi xây dựng đến nay, Quần thể di tích Đền Cao được trùng tu tôn tạo nhiều lần, nhưng nhiều dấu ấn kiến trúc qua các thời kỳ vẫn còn được lưu giữ. Năm 2018, Quần thể di tích đền Cao được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch công nhận là Di tích lịch sử cấp Quốc gia.

Từ khóa: Bảo tồn và phát huy giá trị quần thể di tích Đền Cao

ABSTRACT

The complex of Cao temple relics is a historical relic, associated with the feat of fighting against the invading Song invaders in the 10th century. Over time, from its construction until now, the complex of Cao Temple relic has been duplicated. It has been restored and embellished many times, but many architectural imprints over the periods are still preserved. In 2018, the Cao Temple Relic Complex was recognized as a National Historic Site by the Ministry of Culture, Sports and Tourism.

Keywords: Conserve and promote the value of Cao Temple Relic complex

Quần thể di tích đền Cao (An Lạc, Chí Linh, Hải Dương) là nơi thờ năm anh em họ Vương đã có công trong cuộc kháng chiến chống quân Tống bảo vệ đất nước Đại Cồ Việt; tri ân đức vua Lê Đại Hành, Thành hoàng Dương Tôn Linh có công khai hoang lập ấp, khai sinh vùng đất An Lạc ngày nay. Trong đó, đền Cao thờ Thiên Bồng Đại tướng quân Đại Vương – Vương Đức Minh; đền Bến Tràng thờ Dực Thánh Linh Ứng Đại vương – Vương Đức Xuân; đền Bến Cả thờ Anh Vũ Dũng Lược Đại vương – Vương Đức Hồng; đền Cả thờ Đào Hoa Trinh Thuận Công chúa – Vương Thị Đào và Liễu Hoa Linh ứng Công chúa – Vương Thị Liễu, đây là năm anh em có công giúp vua Lê Đại Hành đánh quân Tống xâm lược vào thế kỷ thứ 10. Những di tích này có từ thời Tiền Lê, là những công trình mang đặc trưng kiểu dáng kiến trúc truyền thống, chủ yếu thời hậu Lê và thời Nguyễn.

Quần thể Di tích Đền Cao còn bảo lưu được nhiều yếu tố gốc, trong một không gian văn hóa tâm linh

gắn với nhiều câu chuyện, sự tích ly kỳ, được khôi phục, đưa vào dịp Lễ hội như: Lễ giỗ Tổ thập nhị gia tiên, Lễ khát keo xin chum, Lễ vót tằm, Lễ khâu áo thánh, Lễ thay tro đôi chiếu...

Qua nhiều lần trùng tu vào thời hậu Lê, thời Nguyễn và những năm gần đây nhưng các di tích đều tuân thủ theo kiến trúc truyền thống, tạo thành một tổng thể kiến trúc hài hòa, có giá trị lớn về lịch sử, văn hóa, nghệ thuật. Căn cứ vào Luật Di sản Văn hóa, căn cứ vào giá trị quần thể khu di tích, lịch sử các nhân vật được thờ, sinh hoạt lễ hội truyền thống, hệ thống cổ vật, di vật, ngày 2/3/2018, Bộ trưởng Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đã ký quyết định công nhận Bằng xếp hạng di tích quốc gia đối với quần thể di tích đền Cao (gồm 4 di tích: Đền Cao, đền Cả, đền Bến Tràng, đền Bến Cả).

Trong những năm vừa qua tổ chức bộ máy của quần thể di tích Đền Cao về cơ bản đã sắp xếp một cách

CULTURE

tương đối ổn định với các tổ chức năng và các nhiệm vụ chung và riêng của từng bộ phận lên công tác quản lý có nhiều thuận lợi. Trong công tác quản lý quần thể di tích Đền Cao đã có sự tham gia tích cực của cộng đồng dân cư vào hoạt động bảo vệ và phát huy giá trị di tích, cơ chế phối hợp giữa các chủ thể với các quần thể di tích về cơ bản đã có sự thống nhất chặt chẽ.

Tuy nhiên với lịch sử trên một nghìn năm, được trùng tu qua nhiều thời kì lịch sử, do điều kiện khí hậu nhiệt đới gió mùa nắng lắm mưa nhiều, đã gây tác động trực tiếp đến các di tích chủ yếu được xây dựng bằng những nguyên vật liệu chủ yếu là gỗ, gạch ngói... Theo thời gian một số hạng mục công trình tại quần thể di tích Đền Cao đã bị xuống cấp như khu từ chỉ tại Đền Cao, hậu cung đền Bến Trảng, hậu cung Đền Cao.

Những kết quả đạt được

Trong việc khoanh vùng và bảo vệ xây dựng kế hoạch quản lý quần thể di tích Đền Cao đã được thực hiện khá tốt trong đó xác định rõ khu vực I, khu vực II, cắm mốc giới hạn để bảo vệ 4 di tích trọng điểm trong quần thể di tích và cảnh quan thiên nhiên và môi trường xung quanh. Vì vậy đã hạn chế được tối đa những trường hợp vi phạm di tích và môi trường xung quanh. Cùng với công tác khoanh vùng bảo vệ thì việc xây dựng kế hoạch quản lý quần thể di tích Đền Cao trong đó có nội dung các công việc cụ thể theo từng tháng, quý, năm, nhờ có kế hoạch mà các công việc thực hiện có sự phân công theo dõi và giám sát đạt được hiệu quả cụ thể.

Từ năm 2015 trở lại đây, công tác bảo quản, tu bổ đã được quan tâm đúng mức chủ yếu bằng nguồn xã hội hóa, nhiều hạng mục được hoàn thành làm cho diện mạo của quần thể di tích, khung trang sạch sẽ đáp ứng được lòng ngưỡng vọng về tâm linh của nhân dân cũng như du

khách. Công tác tu bổ, tôn tạo di tích được chính quyền các ban ngành quan tâm và được sự hưởng ứng đồng tình tham gia tích cực của cộng đồng cư dân địa phương An Lạc. Trong công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa lịch sử của quần thể di tích Đền Cao, Ban QLDT Chí Linh đã hoàn thành hồ sơ xếp hạng lại thành quần thể di tích lịch sử Đền Cao năm 2018, nhằm mục đích phát huy hết các giá trị của 4 ngôi đền trong quần thể di tích. Trong quá trình quản lý quần thể di tích Đền Cao Ban quản lý di tích Chí Linh đã thực hiện tốt công tác tuyên truyền vận động, thực hiện XHH đến cộng đồng dân cư, các tổ chức cá nhân, ban ngành đoàn thể, các Doanh nghiệp, các nhà hảo tâm cùng chung tay, tự nguyện, đóng góp công sức, thời gian và kinh phí để bảo tồn và phát huy giá trị quần thể di tích Đền Cao. Có thể nói Ban quản lý di tích đã thực hiện tốt mô hình tự đảm bảo kinh phí 100%.

Trên thực tế công tác quản lý quần thể di tích Đền Cao không những phải làm tốt công tác bảo quản, bảo vệ các đơn nguyên di tích(4 đơn nguyên di tích) trong quần thể di tích Đền Cao mà còn phải quản lý tốt các di vật, cổ vật trong quần thể di tích này. Vì vậy trong công tác này Ban quản lý di tích Chí Linh đã thực hiện tốt công tác quản lý di vật và cổ vật trong quần thể di tích Đền Cao về số lượng, chất liệu, loại hình và chất lượng của từng loại di vật, cổ vật với hệ thống sổ sách ghi chép quản lý khá chặt chẽ. Từ năm 2015 đến nay chưa để xảy ra hiện tượng mất cắp các di vật, cổ vật, đồ thờ trong di tích.

Trong những năm qua Ban quản lý di tích Chí Linh đã chủ động tích cực thực hiện công tác phát huy giá trị quần thể di tích Đền Cao, thông qua các hình thức như: truyền thông, quảng bá di tích trong cộng đồng trên các phương tiện thông tin đại chúng, thông qua các hoạt động nghệ thuật, các in ấn phẩm, các trang Web Dulichchilinh và đã tổ chức đón tiếp các đoàn khách tham quan quần thể di tích với sự hướng dẫn thuyết minh của cán bộ Ban quản lý di tích Chí Linh.

Trong quá trình quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị quần thể di tích Đền Cao Ban quản lý di tích Chí Linh nhận được sự tham gia của cộng đồng, dân cư phường An Lạc vào nhiều hoạt động cụ thể như: tu bổ, tôn tạo, bảo vệ, giữ gìn môi trường, đóng góp kinh phí tu bổ, trông nom, giữ gìn môi trường xung quanh di tích rồi tham gia tích cực trong các hoạt động diễn ra lễ hội tại di tích. Có thể nói cộng đồng dân cư nơi đây có vai trò quan trọng không thể thiếu được.

Trong công tác quản lý di tích Đền Cao còn có các hoạt động khác diễn ra tại nơi đây như: Tổ chức các hoạt động dịch vụ hàng quán phục vụ khách thập phương về tham quan, chiêm bái và cầu lễ tại di tích, giữ gìn vệ sinh môi trường... có thể nói việc tổ chức các hoạt động này đã được UBND thành phố Chí Linh và được Ban quản lý di tích Chí Linh phối hợp với các cơ quan chức năng như: Công an, Môi trường đô thị, các tổ chức đoàn thể của Phường cùng tham gia xây dựng thực hiện một cách có hiệu quả.

Trong hoạt động quản lý quần thể di tích Đền Cao công tác thanh kiểm tra và xử lý vi phạm đã được Ban quản lý di tích phối hợp với các cơ quan, phòng ban, chức năng và địa phương thực hiện thanh kiểm tra theo định kì và đột xuất, không xảy ra hiện tượng trộm cắp tiền kết hay hiện vật, đồ thờ trong di tích. Kiểm tra về công tác vệ sinh môi trường, trật tự hàng quán, công tác tổ chức lễ hội luôn được sát sao và có hiệu quả thực hiện theo đúng Luật di sản văn hóa.

Những tồn tại

Hiện nay vẫn còn tình trạng xâm lấn đất đai hoặc không gian của di tích mà chưa được giải quyết triệt để. Vẫn còn để một số ngôi mộ nằm trong khu vực di tích Đền Cả và Đền Bến Cả. Trong công tác tu bổ, tôn

CULTURE

tạo di tích: Khi di tích bị xuống cấp chưa được tiến hành sửa chữa kịp thời vì phải làm tờ trình theo đúng quy trình, kinh phí tuy là vận động xã hội hóa nhưng không phải lúc nào cũng thuận lợi có ngay được nguồn kinh phí trong đó công tác tu sửa vẫn chưa được kịp thời như mong muốn. Ban quản lý di tích tổ chức vận động tuyên truyền, khuyến khích tổ chức và cá nhân đóng góp tài trợ kinh phí nhưng vẫn còn một số hạn chế do sự nhận thức chưa được đầy đủ của một số cá nhân trong cộng đồng vẫn còn. Nguồn kinh phí trong cộng đồng vẫn còn hạn chế chưa được tuyên truyền một cách rộng rãi trong nhiều thành phần cư dân, tập trung chủ yếu vào doanh nghiệp, công ty, những khách truyền thống về di tích.

Việc tổ chức khai thác phát huy giá trị của di tích chưa có định hướng và biện pháp kế hoạch cụ thể, chỉ chú trọng đến khai thác giá trị kinh tế, chưa quan tâm đúng mức tới khai thác giá trị truyền thống... Nguyên nhân trước hết đó là ở địa phương, các cấp chính quyền chưa có sự quan tâm đúng mức tới việc tuyên truyền, vận động người dân thực hiện Luật di sản văn hóa và các văn bản dưới luật. Do đó nhận thức của người dân còn hạn chế. Một bộ phận lãnh đạo cấp phường, và những người trụ trì di tích chưa nhận thức đầy đủ tầm quan trọng của di tích và những yêu cầu khoa học trong tu bổ di tích dẫn đến việc ứng xử đối với di tích còn tùy tiện. Sự phối hợp giữa BQL di tích tỉnh, các Phòng Văn hóa, với địa phương và cộng đồng chưa đồng bộ, chặt chẽ và thường xuyên. Thiếu những định hướng, những chính sách cụ thể nhằm khuyến khích, kêu gọi sự đóng góp của các tổ chức, cá nhân tham gia hoạt động bảo vệ, phát huy giá trị di tích lịch sử văn hóa.

Một số giải pháp nâng cao hiệu quả công tác quản lý quần thể di tích đền Cao
Ban quản lý di tích Chí Linh đã xây dựng kế hoạch với nội dung chi tiết, cụ thể hàng năm trình lên UBND Thành phố Chí Linh phê duyệt, phối hợp với phòng Văn hóa thực hiện các nhiệm vụ nhằm quản lý tốt các di tích theo đúng định hướng XHCN tiên tiến, hiện đại.

Tăng cường công tác truyền thông và áp dụng công nghệ thông tin trong hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị di tích: Tăng cường và phát huy hơn nữa công tác tuyên truyền giáo dục cho người dân, khuyến khích và đề cao vai trò của nhân dân trong việc tham gia bảo vệ và phát huy giá trị văn hóa của quần thể di tích Đền Cao. Nâng cao nhận thức và trách nhiệm của cấp ủy Đảng, chính quyền, giữa các phòng ban ngành liên quan, cần có sự phối hợp tốt để giải quyết hài hòa những ý kiến, kiến nghị, đơn thư phản hồi của nhân dân.

Phối hợp giữa các cơ quan Nhà nước và cộng đồng

dân cư nơi có di tích: Tăng cường sự quản lý nhà nước về di sản văn hóa, xử lý nghiêm các vi phạm về di tích, không để xảy ra hiện tượng di tích bị xâm hại và mất cắp di vật, cổ vật. Ban hành quy chế quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị quần thể di tích Đền Cao.

Nâng cao trình độ chuyên môn và năng lực quản lý cho cán bộ Ban quản lý di tích Chí Linh: Đề công tác quản lý quần thể di tích Đền Cao đạt hiệu quả cao cần phải có đội ngũ cán bộ vững vàng về chuyên môn được đào tạo đúng ngành, đúng nghề, có phẩm chất đạo đức, có lòng yêu nghề, nhiệt tình với công việc. Vì vậy lãnh đạo của Ban quản lý di tích cần tạo điều kiện về thời gian và kinh phí đồng thời động viên cán bộ của mình tham gia những lớp học tập ngắn hạn hoặc dài hạn về kiến thức ngành DSVH hoặc được tham gia học tập ở những chương trình sau Đại học của các trường Đại học chuyên ngành về Văn hóa hoặc các viện nghiên cứu về Văn hóa.

Tăng cường công tác công tác bảo quản, tu bổ, tôn tạo di tích: Việc bảo tồn, tu bổ phải thực hiện bài bản, khoa học, tuân thủ theo đúng Luật di sản văn hóa. Trong quá trình tu bổ, tôn tạo, việc chỉ định thầu, việc dành quyền thi công cho những đơn vị chuyên môn, am hiểu về di tích là việc vô cùng quan trọng. Nếu đơn vị thi công và bên tư vấn thiết kế công trình mà không nắm vững chuyên môn, thi công cẩu thả sẽ dẫn tới việc chất lượng công trình không đảm bảo, phá vỡ cấu kiện kiến trúc và tuổi thọ các công trình sẽ không được bền theo thời gian.

Phát huy vai trò của cộng đồng trong quản lý quần thể di tích: Trong thời gian tới cộng đồng cư dân An Lạc cần nâng cao nhận thức hơn nữa về giá trị vật thể và phi vật thể của quần thể di tích Đền Cao và tiếp tục phát huy vai trò, trách nhiệm của mình trong công tác bảo quản, bảo vệ các di vật, cổ vật, và đồ thờ tự trong quần thể di tích Đền Cao, đồng thời cộng đồng sẽ giám sát và phát hiện những biểu hiện sai lệch về mặt kỹ thuật tu sửa di tích cũng như yêu cầu bên thi công cần trân trọng tính nguyên gốc của di tích. Nếu phát hiện có biểu hiện sai phạm cộng đồng sẽ báo cáo lên cơ quan có thẩm quyền một cách kịp thời. Chính vì vậy cộng đồng An Lạc không thể đứng ngoài cuộc, mà phải cử đại diện cộng đồng tham gia giám sát trực tiếp vào công việc chung có liên quan đến quần thể di tích Đền Cao.

Phát huy giá trị quần thể di tích gắn với phát triển du lịch bền vững: Ban quản lý di tích Chí Linh cần tham mưu cho UBND Thành phố Chí Linh xây dựng đề án phát triển du lịch, tập trung khai thác thế mạnh vùng, kết nối với trung tâm xúc tiến du lịch hình thành các tour du lịch trải nghiệm văn hóa vùng miền.

Giải pháp thanh kiểm tra và xử lý vi phạm: Đề công

CULTURE

tác thanh kiểm tra và xử lý vi phạm của Ban quản lý di tích Chí Linh được thực hiện tốt, lãnh đạo Ban cần xây dựng kế hoạch thanh, kiểm tra hàng năm, thường xuyên kiểm tra định kì, hoặc đột xuất, gắn kết chặt chẽ với cộng đồng trong việc giám sát hoạt động của các di tích và có hình thức xử lý kịp thời những hành vi xâm hại di tích, ảnh hưởng đến môi trường cảnh quan di tích.

Hải Dương là một trong những tỉnh có khối lượng di sản đồ sộ ở nhiều loại hình. Đây là nguồn tư liệu quý, có giá trị cao trong việc nghiên cứu về phong tục tập quán làng xã xưa, về nhân vật, các vị thần được thờ, góp phần vào việc xác định niên đại và những giá trị của di tích. Đã từ lâu, quần thể di tích lịch sử Đền Cao - An Phụ không chỉ là di sản văn hóa của cả nước mà còn là quần thể di tích đặc biệt đối với các em học sinh địa phương gắn liền với những bài học lịch sử đầy gần gũi, giàu ý nghĩa và bổ ích. Hoạt động bảo tồn và phát huy giá trị của quần thể di tích Đền Cao đã đạt được nhiều thành tích đáng nể, đó là sự nỗ lực, cố gắng của cả tập thể nhà đền trong công cuộc bảo vệ, giữ gìn và phát huy giá trị của cha ông để lại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 1. Ban quản lý di tích Chí Linh (2018), Hồ sơ khoa học khu di tích Đền Cao.**
- 2. Bộ Văn hóa-Thông tin (2003), Quyết định số 05/2003/QĐ-BVHTT ngày 06 tháng 02 ban hành Quy chế bảo quản, tu bổ và phục hồi di tích lịch sử văn hóa và danh lam thắng cảnh.**
- 3. Cục di sản văn hóa (2014), Cuốn văn bản quản lý nhà nước về di sản văn hóa.**
- 4. Trịnh Thị Minh Đức- Phạm Thu Hương (2007), Bảo tồn di tích lịch sử văn hóa, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.**
- 5. Đảng bộ Phường An Lạc (2017)**
- 6. Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch, Lễ hội dân gian tỉnh Hải Dương.**
- 7. Lưu Trần Tiêu (2012), “Bảo tồn và phát huy Di sản văn hóa Việt Nam”, Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật, số 2, tr 24-28.**